

Biblicum

- tidskrift för biblisk tro och forskning

Nr 1 2003 Årg. 67

INNEHÅLL

Redaktionellt. Egil Edvardsen.....	1
Inledning till Bibeln – del 5. De historiska böckerna. Stefan Hedkvist.....	5
Evangelierna och deras tillkomst. Egil Edvardsen.....	13
<i>Litteratur:</i>	
En bok om vetenskap, evolution, skapelse, gudstro. AS	23
<i>Utblick över samtiden:</i>	
Lag om ändring i tryckfrihetsförordningen antagen i Sveriges riksdag. AS	26
Mysteriet Maria. AS	31
”Uppståndelse och mirakel är nu helt öppna frågor”. AS	33
Wisconsin Lutheran Quarterly 100 år. EE.....	35
”Evangeliet är hotat, vi måste ta en annan väg”. Ingvar Adriansson.....	36
Två inskrifter från Israel väcker uppståndelse och debatt. Hermann Pihlajamaa.....	42
<i>Gåvoredovisning</i>	44

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Alvar Svenson.

Redaktionskommitté: Alvar Svenson, Carl Peterson, Stefan Hedkvist
och Egil Edvardsen.

Tidskriften utkommer under 2003 med 4 nummer.

Prenumerationspriset för 2003 är 150 svenska kronor (stud 90 kr).

Norska prenumeranter betalar norska kr 135 (stud 85 n kr).

Finska prenumeranter betalar 17 Euro (stud 12 Euro).

Postgiro Sverige 152335-6

Bankgiro Norge 7877.08.15400

Sampa Bank Finland 800017-70843747

Tidskriftens expedition:

Carl Peterson, N Stationsgatan 29, S-287 72 Traryd.

E-mail: carl.peterson@rixtele.com

Redaktionens adress:

Alvar Svenson, Klasgatan 10, S-340 14 Lagan.

E-mail: alvar.svenson@swipnet.se

Glöm inte anmäla adressändring.

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

1/2003

Redaktionellt

Paulus skriver till sin medarbetare Timoteus: ”Och det som du har hört av mig inför många vittnen skall du anförtro åt pålitliga människor, som i sin tur skall bli utrustade att undervisa andra” (2 Tim 2:2). Det är Guds vilja att hans ord ska ljuda för alla människor. Han vill att evangelium om Frälsaren Jesus Kristus skall tillkännages för ständigt nya generationer. Evangeliets utbredning får inte stanna med oss. Vi ska förkunna det vidare till våra barn och barnbarn. Genom evangeliet i ord och sakrament vill Gud ständigt föra nya människor in i sin kyrka på jorden.

För att evangeliets förkunnelse inte ska stanna upp är det nödvändigt att de troende ser till att ständigt nya människor utrustas till den heliga uppgiften att förkunna evangeliet och förvalta sakramenten. Gud vill att vi ska utbilda nya pastorer och lärare till tjänsten i hans rike. Men det är inte likgiltigt *vem* som undervisar i den kristna läran. Det är inte heller likgiltigt *vilken lära* de undervisar i.

Tidskriften *Biblicum* har, i alla de år som den existerat, avslöjat hur farlig den falska lärans surdeg är. *Biblicum* har visat vilken tragedi det innebar för de skandinaviska folkkyrkorna att överlåta sin prästutbildning och teologiska undervisning till människor som inte själva tror på Skriftens ofelbarhet och gudomliga inspiration. Den falska lärans surdeg har spridit sig från liberalteologiska och bibelkritiska läroinstitutioner ut till kyrkor och församlingar. Många enfaldiga kristna har låtit lura sig av skenet av bibeltrohet. Men under den fromma fasaden har man bedrivit en aktiv bibelkritisk påverkan på nya präster och lärare.

Undertecknad började själv sina teologiska studier för snart trettio

år sedan vid en sådan så kallad konservativ teologisk utbildningsinstitution. Under sken av konservativ bibeltrohet blev vi studenter snart insatta i den historisk-kritiska metoden och måste läsa teologisk litteratur som rev ned all tillit till Skriften istället för att bygga upp. Jag glömmer aldrig den suck som kom från en ung medstudent efter några månaders studier. Han undrade över vad som hade skett, om den vanlige troende kristne som understött institutionen med sina trofasta gåvor, hade vetat om all den nedbrytande teologin vi blev undervisade i.

Därför är det med stor glädje och tacksamhet vi nu kan se tillbaka på det första halvåret med teologiska heltidsstudier vid Biblicum. I samarbete med Lutherska Bekännelsekyrkan bedrivs det nu en grundlig undervisning i den heliga Skrift med utgångspunkt från att Skriften är Guds ofelbara Ord till oss människor. Gud har varit överväldigande nådig emot oss, då han har gett oss en gedigen teologisk undervisningsinstitution vid Biblicum. Nu blir Skriftens sanningar överlämnade till nya människor som sätts i stånd till att undervisa andra. Alla professorer och lärare vid Biblicum bekänner sig till Skriftens ofelbarhet och inspiration.

Den falska läran har flödat in över de nordiska länderna som en flodvåg. I Biblicum tror vi inte att vi kan stoppa denna vågen. Avfallet har nått allför långt, och den bibelupplösande teologin har trängt igenom på alla plan i de flesta kyrkor och samfund. Men med Guds nådiga hjälp vill vi göra allt vi kan för att förse kristna församlingar med bibeltroende pastorer och lärare.

Det första halvåret har varit mycket aktivt för de sex studenterna som nu studerar vid Biblicum. Efter att seminariet i Ljungby högtidligt blev invigt den artonde augusti med högtidsgudtjänst, undervisade professor David Valleskey från Wisconsin Lutheran Seminary, Mequon, USA, i ämnena *Evangelisation – teologi och praxis* och *1 och 2 Timoteusbrevet*. Tolv elever deltog dessa två veckor. Förutom de fasta studenterna deltog fem från Ukraina, två från Bulgarien, en från Norge och en från Sverige.

Därefter undervisade pastor John Vogt, LBK, som är seminariets koordinator och ”studierektor”, i *Inledning till Nya testamentet*. Professor Armin Panning, Mequon, USA, var nästa föreläsare. Han undervi-

sade i fyra veckor om den *Augsburgska Bekännelsen* och *Galaterbrevet*. I den första av dessa kurser deltog sex personer från Lettland, förutom Biblicums studenter.

Professor Daniel Balge, lärare vid Martin Luther College i New Ulm, USA, undervisade vid Biblicum i tre veckor i november. Den första veckan höll han en exegetisk kurs, *Markus 6-10*. I denna kurs deltog åtta personer från Lettland, två från Finland, en från Tjeckien, en från Tyskland och sex personer från Lutherska Bekännelsekyrkan, förutom Biblicums studenter. Därefter undervisade prof. Balge studenterna i ytterligare två veckor i *Efesierbrevet* och *Inledning till Luther och reformationen*.

År 2003 kom tidigt igång i och med att pastor Stefan Hedkvist, LBK, undervisade två veckor i *Inledning till Gamla testamentet*. Pastor Hedkvist ska undervisa ytterligare en vecka i februari innan professor John Brug, Mequon, USA, tar över med en kurs i *Psaltaren*. Till denna kurs förväntas en större grupp deltagare från Biblicums systerseminarium i Leipzig. Enligt planerna ska prof Brug komma tillbaka i mitten av juni, då ska han hålla en dogmatisk kurs i *Kristi person och verk (kristologi)*. Dessutom blir det under våren undervisning i *Kristendomens historia fram till reformationen* (John Vogt) och *Predikoskrivning I* (pastor Silas Krueger, WELS).

Pastor John Vogt skriver i sin halvårsrapport bl a:

Det stora antalet deltagare från systerkyrkorna i Europa har varit en oväntad välsignelse från Herren. Våra elever har haft tillfälle att träffas och tala om Herrens gärningar med människor som arbetar i många olika sammanhang. Den största gåvan har kanske varit den närhet och vänskap som växt fram mellan dessa trossyskon från olika länder. Vi visste redan att det fanns andra i världen som tror som vi. Som man har sagt: ”De bekännelseetrogna lutheranerna är kanske inte så många, men de är överallt.” Men det är en särskild glädje att få lära känna varandra personligen och få uppmuntra varandra. Kyrkogemenskapen ibland oss blir starkare, så vi tackar och prisar Gud för denna välsignelse!

Vad kan du som läser detta göra? Du kan framförallt stödja Biblicums seminarium med dina trofasta förböner. Bed för studenter och lärare! Bed om att Gud ska hålla sin värnande hand över undervisningen så att den falska lärans surdeg inte ska få ödelägga och bryta ner. Bed om att

studenterna ska få kraft och ro i sina studier och att Gud ska ge dem glädje och uppbyggelse. Ge studenterna uppmuntran och allt stöd!

Vi ber dig också om ekonomisk hjälp till arbetet med att ge Guds kyrka trofasta pastorer. Biblicum har tagit på sig stora kostnader genom att betala för alla lärare som kommer till Ljungby. Därför behövs det många välvilliga givare som ser det stora värdet av Biblicums teologiska undervisning. Använd inbetalningskortet som ligger i detta nummer!

”Och Gud har makt att låta all nåd överflöda till er, så att ni alltid och under alla förhållanden har nog av allting och kan ge i överflöd till varje gott verk” (2 Kor 9:8).

Egil Edvardsen

De historiska böckerna

av Stefan Hedkvist

Betydelsen av böckerna Esra, Nehemja, Ester

Mänskligt sett var det slut med Israel som folk och kungariket Juda när städerna intagits, folket förts bort i fångenskap, Jerusalems mur rivits, staden bränts upp i eld och templet rivits år 586 f. Kr. Esra, Nehemja och Ester visar hur Gud, himmelens och jordens Herre, styrde över supermakten Persiens kungar så att de utan att själva inse det måste tjäna Gud. Bakom Guds handlande stod hans löften om Frälsaren. Judarna blev åter etablerade i Juda land för att Frälsaren skulle kunna födas i Betlehem så som Mika förutsagt. I Jerusalem blev tempeltjänsten återupprättad och folket blev undervisade i Guds ord så att det skulle finnas en troende rest kvar i landet som skulle känna igen och ta emot Frälsaren när han kom, sådana som Sakarias, Elisabeth, Simeon, Hanna, Josef och Maria och herdarna i Betlehem. Vi ser i dessa böcker hur Gud på ett dolt sätt styr över hela världen för att förbereda Frälsarens ankomst.

Esra, Nehemja och Ester levde i en värld som var fientlig mot Guds folk och i en tid då man försökte kullkasta Guds planer. Genom deras exempel får vi lära oss att förtrösta på Guds hjälp. I dessa böcker ser vi hur Guds löfte gång på gång besannas; för dem som älskar Gud samverkar allt till det bästa (Rom 8:28).

ESRA

Författare

Esra anger att han själv är författare till boken genom att berätta om vad som skedde i första person med början från det åttonde kapitlet.

När Gud förde resten av sitt folk tillbaka från fångenskapen i Babylonien blev Esra ledare för den andra omgången judar som återvände.

Detta, tillsammans med Esras ansträngningar att upprätta den offentliga gudstjänsten så som var föreskrivet i Guds lag, har gjort att han kallas ”den andre Moses”. Esra var en utomordentligt kunnig lärare och ägnade sitt liv åt att öka folkets förståelse för Guds lag. I den judiska traditionen var det Esra som samlade de inspirerade kanoniska böckerna till en samling böcker - Gamla Testamentet. Enligt traditionen var det också han som började etablera synagogor runt om i landet där Guds Ord förelästes varje sabbat, sådana som vi känner från evangelierna.

Tidsperioden

Esras bok inleds med att återge den persiske kungen Koresh befallning att templet i Jerusalem skulle byggas upp. Detta skedde i hans första regeringsår, 538 f. Kr. Judarna tilläts återvända till sitt land. Den första omgången judar återvände till Juda under ledning av Serubbabel (Sesbassar), fursten i Juda, och de hade etablerat sig på nytt i landet omkring 536/535 f. Kr. Det var 70 år efter det att de första fängtransporterna till Babylonien lämnat Juda, 605 f. Kr. Detta skedde för att profetian i Jeremia 25:11ff skulle gå i uppfyllelse. De första återvändarna började återuppbygga Herrens altare och tempel. Templet invigdes år 516 f. Kr. De 70 år som Jeremia talat om kan eventuellt syfta på tidsperioden mellan templets förstöring 586 f. Kr och det återuppbyggda templets invigning år 516 f. Kr. De första sex kapitlen i Esra återger en tidsperiod om 20 år under vilken de första återvändarna etablerade sig i landet och byggde templet under hårt motstånd.

Det sjunde kapitlet börjar med orden ”efter någon tid”. Det tidsgap som finns mellan sjätte och sjunde kapitlet är på mer än femtio år. Esters bok fyller denna lucka. Esters bok visar hur Ester räddade både de judar som återvänt till Juda land, och de som bodde i de andra provinserna i det persiska riket, från utplåning. Detta gav förutsättning för en andra omgång av återvändare. Omkring tjugo år efter händelserna i Esters bok återvände ännu en skara judar under ledning av Esra, 458 f. Kr. Vad som då skedde skildras från och med Esra kapitel 7. Det största problem som mötte Esra var att folket återföll i den ödesdigra vanan att ingå äktenskap med sina hedniska grannar trots att det var förbjudet i lagen (5 Mos 7:3).

Tema

Bokens tema är Guds nåd i kontrast till människornas syndfullhet. Gud hade i sin nåd fört sitt folk tillbaka till löftets land. Hur svarade folket på Guds nåd? De var tröga att uppfylla Koresh befallning om tempelbygget. De blev modfällna och avbröt tempelbygget när de möttes av motstånd. De återföll i synden att gifta sig med sina hedniska grannar, den synd som blev så ödesdiger för deras förfäder. Men i sin nåd sände Gud dem profeterna Haggai och Sakarja och prästen Esra för att återföra dem på rätt väg så de skulle bli ett folk förberett för Messias ankomst.

Språk

Boken är skriven på hebreiska men ett parti av den första delen av boken, 4:8-6:18, är skriven på arameiska. Stora delar av detta parti utgörs av citat ur brev skrivna på arameiska med arameiska bokstäver (4:7). Esra gör detta utan att översätta breven. Detta var inte heller nödvändigt. Under de sjuttio åren av fångenskap hade judarna lärt sig förstå och tala arameiska. Arameiska var det språk som användes vid internationella diplomatiska kontakter under de assyriska, babyloniska och persiska stormakternas tid, på samma sätt som engelska används i vår tid.

Innehåll

1. *Den första skaran bortförda judar återvänder under Serubbabel*, kap 1-6.
  - A. Koresh tillåter att judarna återvänder, kap 1.
  - B. Lista över de som återvände, kap 2.
  - C. Altaret återuppförs och grunden till templet läggs, kap 3.
  - D. Motstånd mot tempelbygget, kap 4.
  - E. Templet byggs och invigs, kap 5,6.
2. *Den andra skaran bortförda judar återvänder under Esra*, kap 7-10.
  - A. Esra och de bortförda återvänder till Jerusalem med rika gåvor till templet, kap 7,8.
  - B. De hedniska kvinnor som illegalt blivit ingifta bland judarna fördrivs, kap 9,10.

NEHEMJA

Författare

I Nehemja fortsätter den historia som finns återgiven i Esra, samma tema återkommer också. Böckerna är så nära förbundna med varandra att de judiska rabbinerna och vissa bibelversioner har behandlat Esra och Nehemja som en bok. Nehemja har också kallats ”2 Esraboken”.

Bibelkritikerna har lagt stor möda på att försöka visa att Krönikeböckerna, Esra och Nehemja är sena förfalskningar. Alla verkliga bevis däremot visar att Nehemja är författaren till boken. De sju första kapitlen samt kapitel 12 och 13 kretsar kring Nehemja och är skrivet i första person. Kapitlen däremellan, kap 8-10 ställer fram prästen Esras reformarbete under Nehemjas administration.

Betydelse

Nehemja bok är den sista av de inspirerade historiska böckerna. Den avslutar därmed den kanoniska skildringen av Guds folks historia i Gamla testamentet. Alla senare historiska dokument är icke-inspirerad mänsklig historieskrivning. Efter Nehemja och Malaki upphörde den särskilda uppenbarelsen från Gud genom sina tjänare profeterna och det återstod bara för de troende att vänta på uppfyllelsen av alla härliga löften om Messias som Gud gett dem.

Syfte

Händelserna som skildras i Nehemja tar sin början i den persiske kungen Artasastas tjugonde regeringsår, 445 f. Kr. Det var ca 12 år efter Esras reformarbete som skildras i den andra delen av Esra bok. Då drog en tredje skara upp ur fångenskapen under Nehemjas ledning.

Nehemja var en högt uppsatt person i den persiske kungen Artasastas (Artaxerxes) hov. Han var kungens munskänk och uppbar titeln ”ståthållare” (Neh 10:1; 12:26). Eventuellt innebär notisen i Neh 10:8 att han var präst.

Nehemja hade den persiske kungens förtroende. När Nehemja hörde om den nöd och vanära judarna som återvänt till Jerusalem led fick han en stark önskan att återvända till sitt land. Kungen beviljade Nehemjas önskan. Han fick befogenhet att återvända för att bygga upp och befästa

Jerusalem. När han kom till Jerusalem lyckades han snabbt sätta stopp för samariternas intriger. Kap 1-7 berättar om hur judarnas yttre säkerhet tryggas. Men det var inte bara den yttre säkerheten som behövde tryggas. Folkets andliga hälsa behövde också tryggas. Kap 8-13 återger Esras och Nehemjas andliga reformarbete.

Innehåll

1. *Jerusalemens murar återuppbyggs*, (kap 1-7)
  - A. Nehemjas bön för Jerusalem, (kap 1)
  - B. Nehemja sänds till Jerusalem, (2:1-10)
  - C. Nehemja förbereder återuppbyggnaden av murarna, (2:11-20)
  - D. Byggarna och deras arbete, (kap 3)
  - E. Motstånd mot bygget, (kap 4-6:14)
  - F. Muren färdigställs trots motstånd, (6:15-7:3)
  - G. Förteckning över dem som återvände från fångenskapen, (7:4-73)

2. *Det andliga reformarbetet*, (kap 8-13)
  - A. Lagen föreläses, (8:1-13)
  - B. Lövhdyddohögtiden (8:13-18)
  - C. Folket bekänner sina synder och förnyar förbundet, (kap 9,10)
  - D. Jerusalem befolkas, (kap 11)
  - E. Leviternas roll i återuppbyggandet av Jerusalem, (kap 12)
  - F. Nehemjas avslutande reformarbete, (kap 13)

ESTER

Syfte

Denna bok återger Esters historia, en judisk kvinna som blev drottning i det persiska riket. Händelserna som beskrivs i boken inträffade mellan de händelser som skildras i Esras sjätte och sjunde kapitel. En skara judar hade återvänt till Jerusalem under Serubbabels ledning och etablerat sig i Palestina men Esra hade ännu inte återvänt. Vi får i Esters bok se hur Gud genom Ester räddar de judar som återuppbyggt templet i Jerusalem från undergång. Judarna som levde i fångenskap runt om i de persiska provinserna blev också räddade från att bli massakrerade så att en del

av dem skulle kunna återvända till Jerusalem under Esras och Nehemjas ledning. På detta sätt bevarade Gud en rest av sitt folk och lät dem återvända och bosätta sig i löftets land. Där skulle de vänta Messias ankomst.

Gud nämns inte i boken. Ändå visar boken hur Gud, som formar historien och styr över kungar och folk, är närvarande med sitt folk och bevarar dem. Guds hand var med i det som skedde även om inte ens Ester var medveten om det. Esters bok är betydelsefull för oss idag eftersom den, kanske mer än någon annan bok i GT, visar hur Gud styr över händelserna i vår värld. Likt Ester kan vi inte se Guds makt visa sig i mäktiga gärningar, sådana som han utförde genom sin tjänare Mose i Egypten. Idag verkar Guds makt på ett dolt sätt liksom i Esters bok. Men Guds makt och effekterna av hans regim är desamma oavsett om Gud verkar genom synliga under och maktgärningar eller om han styr på ett dolt sätt som bara kan ses med trons öga. Oavsett hur, så bevarar Gud sitt folk på varje plats och i varje tid. När vi läser Esters bok och ser hur Gud styr över historien för att bevara sitt folk, så låt oss komma ihåg att samme Gud fortfarande är verksam. Han bevarar fortfarande sitt folk och styr över allting så att allt samverkar till det bästa för dem som älskar Gud, Rom 8:28.

Esters bok syftar också till att visa ursprunget till purimfesten, en högtid som iaktogs av judarna. Denna fest var inte befalld av Gud utan förordnad av människor.

Tid

Den persiske kungen, Ahasveros, kallades av grekerna för Xerxes. Han regerade år 486-465 f. Kr. Han beskrivs i Esters bok på liknande sätt som i andra historiska källor, som nyckfull, mycket grym och med förkärlek för sinnlig lyx. Hans imperium omfattade etthundratjugosju provinser från Indien till Nubien (N Sudan). Han valde Ester till drottning i sitt sjunde regeringsår. I Xerxes tolfte regeringsår framlade Haman, som hade hög värdighet i kungens hov, sin onda plan om att utrota alla judar som bodde kringspridda i de persiska provinserna. Det är chockerande att läsa hur Haman och Xerxes kunde besluta att massakrera tusentals människor och sedan sätta sig ned för att festsammans. Men historien ger exempel på andra tyranner som agerat lika grymt och känslolöst.

Författare och kanonicitet

Eftersom boken innehåller hänvisningar till dokument och skrivelser som förvarades i det persiska hovet så kan boken vara skriven av Esra, Nehemja eller någon annan jude som var anställd i hovet. Ett argument för bokens äkthet är att författaren hade ingående kunskap i dåtida persisk kultur och det persiska språket.

Ester är en omtvistad bok. Både judiska och kristna teologer har ställt sig tveksamma till om den tillhör Bibelns kanoniska böcker. Luther ställde sig tveksam till boken. Men vi måste komma ihåg att i den bibelutgåva som Luther använde fanns också apokryfiska skrifter. Katolska kyrkan ansåg sig som herre över Skriften och hade genom sitt beslut kanoniserat och infogat apokryfiska böcker i Bibeln. Luther var tvungen ställa en fråga som vi inte behöver ställa när vi använder våra Biblar. Han var tvungen fråga sig vilka böcker som hörde till de kanoniska böckerna – därav hans misstänksamhet.

Den allvarligaste invändningen mot boken är att Guds namn inte nämns någonstans. Den fromhet som är så utmärkande för Esra och Nehemja lyser med sin frånvaro i Esters bok. Septuaginta, den första grekiska översättningen av GT, infogade ett antal ställen i boken för att göra den mer ”religiös”. Dessa tillägg återfinns i den romersk-katolska utgåvan av Bibeln. Men dessa tillägg har bara ökat misstänksamheten mot boken. Esters bok finns inte med bland Dödahavsrollarna, inte heller är den citerad någonstans i NT. Också fromma judar är tveksamma inför boken. Dels för att den introducerar en högtid som inte är befalld i Mose lag, Purimfesten brukar dessutom bestå i rätt vilt festande, dels tar de anstöt av den hämdlystnad som judarna visar i den senare delen av boken.

Det finns trots allt ingen avgörande anledning att betvivla bokens äkthet eller kanonicitet. Boken är väl etablerad bland de kanoniska böckerna. De flesta av de egenheter boken har kan förklaras av att den är skriven som en persisk berättelse. Boken är medvetet skriven i sekulär stil för att återspegla synsättet hos en person som inte levde i det heliga landet utan i en hednisk provins. Det kan ha varit så att Mordokaj och Ester inte var speciellt religiösa i sitt dagliga liv. Kanske Ester dolde sin tro. Det är möjligt att frånvaron av fromhet i boken korrekt skildrar Esters livsstil – att hon anpassat sig till persernas sätt att leva. Boken

visar att Gud i vart fall inte är begränsad till att använda endast goda föredömen i personlig fromhet för att kunna utföra sin sak. Ett annat exempel på detta har vi i den siste domaren, Simson. Esra och Nehemja var medvetna om att Gud verkade genom dem för sitt folks bästa. Ester kan ha varit omedveten om sin roll i Gud plan. Guds vilja sker dock lika säkert i vilket fall som helst.

Innehåll

1. *Intrigen mot judarna*, (kap 1-4)
  - A. Den historiska bakgrunden, (kap 1,2)
  - B. Hamans onda anslag, (kap 3,4)
2. *Judarnas räddning*, (kap 5-10)
  - A. Esters plan, (kap 5)
  - B. Mordokajs upphöjelse och Hamans fall, (kap 6,7)
  - C. Judarnas triumf och hämd, (kap 8,9)
  - D. Mordokajs makt, (10)

Evangelierna och deras tillkomst

av Egil Edvardsen

De tre evangelierna Matteus, Markus och Lukas kallas med ett gemensamt namn för de synoptiska evangelierna¹. Detta namn har de fått på grund av sin inbördes likhet. I motsats till Johannesevangeliet har Matteus, Markus och Lukas till stor del gemensamt innehåll, medan Johannes i stort sett innehåller material som inte finns i de tre andra evangelierna. Det kan tilläggas att det finns också en stor språklig likhet mellan de tre synoptikerna till skillnad från Johannes.

Ett exempel på en sådan innehållsmässig likhet är Matt 9:2-8, Mark 2:3-12 och Luk 5:18-26. Ett exempel på en språklig likhet är Matt 10:22a, Mark 13:13a och Luk 21:17. Särskilt Matteus och Markus har mycket identiskt material. Faktum är att 90% av innehållet hos Markus finns också hos Matteus, medan hälften av Markus finns hos Lukas. Denna likhet har fått bibelforskare att ställa flera frågor angående evangeliernas tillkomst. Särskilt har de synoptiska evangeliernas tillkomst fångat forskares uppmärksamhet. Har det funnits en gemensam källa som alla tre haft som utgångspunkt? Har de tre författarna varit beroende av varandra? Man har lagt ner mycket arbete på att lösa detta så kallade synoptiska problem. Det har framställts flera teorier för att lösa problemet.

Evangeliernas gudomliga och apostoliska upphov

Hur uppstod evangelierna? Skriftens eget självvittnesbörd säger att de har sitt upphov hos Gud själv. Evangelierna – som alla andra böcker i den Heliga Skrift – har kommit till som en följd av den Helige Andes inspiration. Vi läser i 2 Petr 1:21: ”Ty ingen profetia har burits fram genom någon människas vilja, utan ledda av den helige Ande har människor talat vad de fått från Gud”. Att Andens inspiration inte bara

---

¹ Ordet ”synoptisk” är hämtat från grekiskan och är sammansatt av prepositionen *syn* som betyder ”tillsammans med” och ordet *optikos* (jämför svenskans optisk), som kommer från den grekiska verbroten OP ”se”.

gällde det *talade* Ordet, utan också det *skrivna*, bevisar Petrus i versen före, där han talar om ”profetordet i *Skriften*”.

Alla ärliga och uppriktiga forskare som har respekt för sitt forskningsobjekt ska lyssna till vad Skriften själv säger om sin tillkomst. Om vi inte tar i beaktande den syn som evangelister och apostlar själva hade på Skriften, kan vi inte göra deras skrifter full rättvisa. Om man efter mycket forskande kunde säga något om och ställa fram många möjliga teorier om de *yttre* omständigheterna i samband med Skriftens tillkomst, kan vi ändå aldrig komma bort från det faktum att de heliga skrifterna ger sig ut för att vara Guds eget ord, nedtecknat genom Andens inspiration.

En av de viktigaste yttre förutsättningarna för evangeliernas tillkomst var *förkunnelsen av evangeliet*. Den första missionsförkunnelsen ska ses som orsak till att evangelierna kom till. Då kristendomen spred sig, skedde det från början genom att de som hade varit Jesu lärjungar talade om vad de hade sett och hört (Apg 4:20; 1 Joh 1:3). De förkunnade inte evangeliet för att de själva hade bestämt sig för att göra det. Det var inte en verksamhet som de hade satt igång på eget initiativ och senare kunde lägga ner när de ville. ”Vi för vår del kan inte tåga med vad vi sett och hört”, vittnar Petrus och Johannes för judarnas råd (Apg 4:20). Det var en nödvändighet för dem. De steg fram därför att de fått en gudomlig befallning av Herren själv: ”Gå ut i hela världen och predika evangelium för hela skapelsen!” (Mark 16:15). ”Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar! Döp dem i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn och lär dem att hålla allt vad jag har befallt er” (Matt 28:19-20).

Tilläggas kan att de också fått en ”inre” drivkraft från Herren. När han talade med dem om förkunnelsen i hans namn, som de skulle utföra bland alla folk, lovade han att de skulle bli utrustade för denna uppgiften med ”kraft från höjden” (Luk 24:47-49). Den utrustningen fick de på den första pingstdagen, då alla ”blev uppfyllda av en Helige Ande” (Apg 2:4).

Det är alltså tydligt, att de som först förkunnade evangeliet om Kristus uppfattade att de gjorde det på Kristi befallning. De var övertygade om att de var drivna av Guds Ande, som ingav dem vad de skulle säga. De skulle förkunna det evangelium som de hade fått av den uppståndne Kristus, som hade utnämnt dem till sina vittnen (Apg 1:8). Det som

de förkunnade, de ord som de använde, gavs dem av den Helige Ande. I likhet med profeterna under gamla förbundets tid talade de ord från Gud (2 Petr 1:21). Också när de talade om vad de hade ”sett och hört”, var berättelsen Guds ord. Det som hade skett var Guds verk. Och de ord som givits dem att skildra det skeendet var Guds ord, ingivna av Anden. Det var en uppfyllelse av vad deras Herre och Mästare hade sagt till dem om Anden: ”Men Hjälparen, den helige Ande, som Fadern skall sända i mitt namn, han skall lära er allt och påminna er om allt vad jag har sagt er” (Joh 14:26). Och vidare: ”Det är så mycket jag vill säga er, men ni kan inte förstå det nu. När den helige Ande – som är sanningen – kommer, ska han leda er fram till hela sanningen. Han ska inte tala i egen sak, utan endast förmedla vad han har hört. Också vad som väntar er i framtiden ska han berätta för er” (Joh 16:12-13).

Lärjungarna skulle alltså vittna och detta vittnesbörd skulle ske på Kristi befallning och i Andens kraft. Uppdraget att vittna hade de fått eftersom de hade varit med Kristus ända från början. När det står att de hade ”sett och hört” det, då menas inte bara en yttre sinnesuppfattning av vad som skett. De hade inte bara sett och hört med sina kroppsliga ögon och öron. Utan de hade fått se den djupare betydelsen av Kristi liv och verk. De hade fått en sann förståelse av de Heliga Skrifterna. ”Vi såg hans härlighet,” sade de.

När därför apostlar som Matteus och Johannes eller medhjälpare till apostlar som Markus (Petrus’ medhjälpare) och Lukas (Paulus’ medhjälpare) senare såg som sin uppgift att skriva ned det de förkunnade, betraktades det nedskrivna från början som Guds ord och helig skrift. Vad de skrev var i överensstämmelse med vad de hade förkunnat på befallning av Kristus. En intressant detalj att lägga märke till i detta sammanhang är att när Paulus i 1 Tim 5:18 hänvisar till vad Skriften säger, citerar han både från det Gamla testamentets skrifter (5 Mos 25:4) och från evangelierna (Luk 10:7, jfr Matt 10:10). Evangelierna var för Paulus lika mycket helig skrift som GT. Och Paulus’ egna brev blev på samma sätt genast räknade bland ”de andra skrifterna” av Herrens egen apostel Petrus (2 Petr 3:15-16).

En annan naturlig förutsättning för tillkomsten av evangelierna var det *gamla förbundets heliga skrifter* – Gamla testamentet – och allt det som Jesus hade lärt om dessa skrifter. Han hade sagt om dem: ”Innan

himmel och jord förgår, skall inte en enda bokstav, inte en prick i lagen förgå” (Matt 5:18). Han hade också sagt att de heliga skrifterna vittnade om honom (Joh 5:39) och fick sin uppfyllelse i honom (Luk 4:21). Han hade vidare lärt hur man skulle läsa skrifterna och förstå dem som Guds ord om honom själv. ”Han öppnade deras sinnen så att de förstod Skrifterna” (Luk 24:45).

Med andra ord: De första lärjungarna fick uppdraget att förkunna evangeliet om Kristus; evangeliet om Kristus fanns också i det gamla förbundets skrifter; Jesus hade lärt dem att läsa och förstå dessa skrifter på det sättet att de talade om honom. Resultatet blev att den första evangelieförkunnelsen och Skriften var nära sammanbundna. Evangeliet var en berättelse om vad de hade sett och hört och samtidigt en utläggning av det gamla förbundets heliga skrifter. De hade själva sett och hört uppfyllelsen av Skrifterna. Berättelsen om vad Kristus hade sagt och gjort och om hans frälsningsverk var en utläggning av Skrifterna.

I evangelierna finner vi denna utläggning av Kristi egna apostlar som hade ”fått kraft från höjden”. Ingen av dem hade uttytt profetordet i Skriften på egen hand, utan de var drivna av den Helige Ande (2 Petr 1:20-21).

Professor Odeberg skriver:

Det är sålunda icke riktigt korrekt att säga som det rätt länge varit brukligt att det i urkristen tid icke fanns någon kristen skrift som var helig skrift och att man då endast hade gamla testamentets skrifter såsom heliga skrifter. Förutsättningarna voro i stället de, att en apostolisk skrift var helig skrift i och med det att den utgavs på apostoliskt bemyndigande. Vad församlingen längre fram kunde få anledning pröva, det var halten av de många skrifter, som framträdde med anspråk på att vara evangelier av apostoliskt ursprung. Och då sådana skulle prövas, gjordes det genom att man utforskade, om de varit i bruk i församlingarna ända ifrån apostolisk tid, det vill med andra ord säga, om de ända ifrån början varit med i församlingens liv. Det innebär alltså omvänt, att ett evangelium, som befanns vara äkta, alltså vara helig skrift, därmed också varit det ifrån själva den dag då det offentliggjordes.²

En tredje viktig förutsättning för evangeliernas tillkomst var *den avsikt de skulle tjäna*. För det första skulle de på samma sätt som det muntliga

---

² Hugo Odeberg, artikel i *Ereyna*, 1948, s 108f.

evangeliet tjäna den direkta missionsförkunnelsen. De skulle fungera som undervisning för dem som ännu inte hade kommit till tro. Men de skrivna evangelierna skulle också tjäna till fortsatt undervisning och uppbyggelse för de kristna. Det är möjligt att de tre första evangelierna Matteus, Markus och Lukas i första hand gällde dem som ännu inte hade kommit till tro och de nyomvända, medan Johannesevangeliet däremot i stor grad var ett evangelium för dem som skulle fördjupas i tron på att Jesus Kristus var Guds Son (Joh 20:31). För alla evangelierna gällde emellertid att de skulle tjäna den heliga avsikten att människor skulle "ha liv i hans namn". Genom evangelierna skulle människor komma till tro på Jesus Kristus som sin Frälsare och få evigt liv genom honom.

”Det synoptiska problemet”

För en bibelforskning som bedrivs utifrån rent naturliga och mänskliga förutsättningar är det klart att Skriftens eget självvittnesbörd har liten eller ingen betydelse. Den moderna bibelforskningen försöker gå ”bakom” texterna i försöket att finna de mänskliga källorna och motiven till de bibliska texterna såsom de föreligger för oss. Att tala om en gudomlig inspiration förkastas av den moderna forskningen. Man räknar helt enkelt inte med ett gudomligt upphov till Bibeln.

De synoptiska evangelierna har varit av speciellt intresse för forskningen. Matteus, Markus och Lukas innehåller en mängd material som är gemensamt för alla tre eller åtminstone för två av evangelierna. B F Westcott återger i sin inledning till evangelierna följande statistik³:

	<i>olikheter</i>	<i>likheter</i>
Matteus	42 %	58 %
Markus	7 %	93%
Lukas	59 %	41 %
Johannes	92 %	8 %

Vi ser av denna statistik att nästan hela Markusevangeliet också finns i ett eller flera av de andra evangelierna. Matteus har litet mer än hälften av sitt material gemensamt med de andra evangelierna, medan Lukas

³ B F Westcott, *An Introduction to the Study of the Gospels*, London 1888, s 191.

har litet mindre än hälften gemensamt med de andra. Johannesevangeliet skiljer sig stort genom att över 90 % av materialet endast finns hos Johannes.

Det gemensamma materialet hos Matteus, Markus och Lukas har varit orsak till mycken forskning och teoretisering. Vi vill här kort återge några av de många teorier som framlagts för att förklara de synoptiska evangeliernas likheter och olikheter.

Generellt sett kan vi säga att den liberala forskningen baseras på två huvudförutsättningar. Den ena är att författarna av evangelierna utgick från en oskriven muntlig tradition, som härrörde från apostlarna och var levande i församlingarna. Den andra är att författarna använde en eller flera nedskrivna källor som utgångspunkt. Därtill kan vissa också tänka sig att författarna kombinerade de skrivna fragmenten med den muntliga traditionen och att författarna av de tre evangelierna lånade material av varandra.

Teorin om *ömsesidig avhängighet* går ut på att den författare som skrev det första evangeliet använde muntlig tradition som grund för sitt evangelium. Den andre författaren byggde på det första evangeliet, och den tredje använde bägge de föregående evangelierna som utgångspunkt för sitt evangelium. Invändningen mot den teorin är att det finns inga bevis för att en författare läste och använde ett annat evangelium. Denna teori kan inte heller förklara skillnaden mellan de synoptiska evangelierna.

Teorin om *muntligt överlämnande* (traditionshypotesen) hävdar att varje evangelium bygger direkt på muntlig tradition som apostlarna hade överlämnat. Man tänker sig att det utvecklats en fast apostolisk tradition med stark auktoritet i de kristna församlingarna. Eftersom det muntliga överlämnandet hade sitt ursprung hos apostlarna, vågade man inte ändra på den. Det är riktigt att apostlarna förkunnade budskapet om Kristus många år innan det första evangeliet skrevs. Men inte heller denna teori kan ge ett tillfredställande svar på olikheterna mellan evangelierna. Ifall det fanns en apostolisk och auktoritativ muntlig tradition, hur vågade då Matteus och Lukas ta sig friheten att både utelämna material och lägga till " eget " material? Om det fanns en gemensam tradition som alla byggde på, hade man kunnat vänta sig större grad av enighet när det gäller detaljerna i de viktigaste händelserna av Kristi liv.

Den så kallade *fragmenthypotesen* går ut på att det finns en mängd

fragment, d v s korta nedskrivna berättelser om enskilda händelser i Kristi liv. Man hänvisar gärna till inledningen i Lukasevangeliet (Luk 1:1-4), som kan tyda på att Lukas gjorde bruk av sådana små evangelier som varit bruk innan han skrev ner dem. Men Lukas säger ingenting om att han inkorporerat eventuella fragmentariska källor i sitt evangelium. Det finns inte heller några tecken som tyder på att Matteus och Markus använde sådana källor.

En fjärde teori talar om att det har funnits ett s k *urevangelium*, d v s ett ursprungligt skrivet evangelium, som alla tre har hämtat sitt material ifrån. Men inte heller en förekomst av ett urevangelium kan förklara olikheterna och likheterna mellan de synoptiska evangelierna.

En mycket populär teori bland litterärkritikerna är den s k *tvåkällshypotesen*. Den hävdar att både Matteus och Markus använde två skrivna huvudkällor. Den ena av dessa källor var Markusevangeliet och den andra källan var ett dokument som man kallat för Q (efter den första bokstaven i det tyska ordet *Quelle* som betyder källa). Q-dokumentet var källan till det material som är gemensamt för Matteus och Lukas men inte finns hos Markus.

En vidareutveckling av *tvåkällshypotesen* är *fyrkällshypotesen*. Som tillägg till Markus och Q tänker man sig att det har funnits ett "M"-dokument som har varit källa till det material som bara finns hos Matteus, och ett "L"-dokument som varit källa till det material som finns endast hos Lukas.

Det är inte svårt att komma med invändningar mot dessa källhypoteser. För det första är det svårt att bevisa att Markus skrevs före de andra evangelierna. Enligt traditionen skrevs Markus ca 65 e Kr, och de flesta vittnesbörden från den tidiga kyrkan tyder på att Matteus skrevs före Markus. För det andra finns det inga positiva bevis för att det har existerat sådana dokument som "Q", "M" eller "L" eller något annat urevangelium. Dyligt omnämns varken i Bibeln eller hos kyrkofäderna. Det finns inga handskriftsfynd eller textfragment. De existerar bara i bibelkritikernas fantasi. På det hela taget är källhypoteserna som förklaring till evangeliernas tillkomst ett typiskt uttryck för det världsliga utvecklingstänkandet som präglar modern bibelforskning. Man tänker sig hela tiden, att de texter vi har idag är sista steget i en lång process med flera års samling och redigering av lösa brottstycken av muntliga

traditioner och skriftliga fragment, som uppstått i den första kristna församlingen.

Evangeliernas författare var ögon- och öronvittnen

Två, möjligen tre, av författarna till de fyra evangelierna var ögonvittnen till Kristi gärningar. De hade hört honom tala och samtala, de hade sett med egna ögon de under som han gjorde. Både Matteus och Johannes var bland de tolv apostlarna. Markus är högst sannolikt identisk med den Markus som nämns på flera ställen i Nya testamentet (Apg 12:25; 15:37, Kol 4:10, 2 Tim 4:11). I 1 Petr 5:13 kallar Petrus honom ”min son”. Eftersom Markus bodde i Jerusalem (se Apg 12:12), kan han själv ha hört Jesus när han undervisade i templet eller på andra ställen i området.⁴ Lukas hade naturligtvis ingen förstahandskännedom om Kristus. Men han var i gengäld en av aposteln Paulus’ nära medarbetare (Kol 4:14, Filem 24). Det kan tilläggas att han hade konsulterat dem ”som redan från början var ögonvittnen och ordets tjänare” (Luk 1:2), med andra ord apostlarna, innan han skrev sitt evangelium.

Några har argumenterat att eftersom evangelierna skrevs så långt efter att de olika händelserna ägt rum, så skulle det vara omöjligt att komma ihåg allt. Matteus, Markus och Lukas är skrivna mellan 50 och 70 e Kr medan Johannesevangeliet skrevs så sent som ca 85 e Kr. Om Bibeln bara vore en bok skriven av felande och glömska människor, skulle detta vara ett starkt argument. Men apostlarna hade fått ett specifikt löfte från Herren själv om att den Helige Ande skulle lära dem och påminna dem om allt vad han hade sagt (Joh 14:26). Den Helige Ande satte dem i stånd att minnas allt och skriva just det de skulle.

Hur är det med sådana händelser som inte alla tolv var vittnen till? Endast Petrus, Jakob och Johannes fick till exempel vara med på Förklaringsberget (Matt 17:1-2). Det är mycket sannolikt att de tre har berättat för de andra om det som hade skett (jfr Matt 17:9) och Petrus skrev till och med om denna händelse i sitt andra brev (2 Petr 1:17-18). Markus

---

⁴ En intressant teori går ut på att Markus har satt sin egen signatur på ett ställe i sitt evangelium. Markus är den ende av evangelisterna som berättar om den unge mannen som följde med Jesus då han blev gripen och som flydde naken bort (Mark 14:51-52). Eftersom det inte finns några andra överbevisande förklaringar till att denna detalj är medtagen här, menar många kommentatorer att den unge mannen var Markus själv (se Martin H Franzmann, *The Word of the Lord Grows*, St Louis 1961, s 184).

har sannolikt talat med apostlarna då de etablerade sin första missionsverksamhet i Jerusalem och Lukas var i alla fall en gång i Jerusalem och mötte några av apostlarna (Apg 21:17). Då han skrev sitt evangelium levde fortfarande flera av ögonvittnena (Luk 1:2). Några kommentatorer menar också att Lukas mött Maria, Jesu mor. De argumenterar med att sådana ord som ”Men Maria bevarade och begrundade allt detta i sitt hjärta” (Luk 2:19; jfr 2:51), tyder på en nära kännedom om Maria. ”Ville inte Maria berätta för en läkare det hon inte ville säga till andra?”⁵

Dessutom har troligen både Markus och Lukas hört mycken apostolisk förkunnelse av respektive Peter och Paulus. Även om inte Paulus var en av de tolv, hade han haft flera kontakter med dem och har helt säkert samtalat med dem om allt som hade skett. Men inte minst hade Paulus själv fått speciella uppenbarelser av Herren (Gal 1:11-12). Han skriver i 1 Kor 15 att han bara förkunnade ”det han själv tagit emot” (v 3). Markus och Lukas var tillsammans med Paulus i Rom (Filem 24); därför kan Lukas ha fått mycken information av Markus om de olika händelserna i Kristi liv.

Sist men inte minst, ska vi inte glömma att den Helige Ande är helt fri att ge sina uppenbarelser till vem han vill. Då Paulus fick många sådana speciella uppenbarelser, är det på intet sätt svårt att tänka sig att också evangeliernas författare har fått uppenbarelser om de händelser de inte själva varit med om.

Evangeliernas historia är frälsningshistoria

När vi talar om evangeliernas tillkomst, ska vi komma ihåg att vi talar om frälsningshistoria. De fyra evangelierna är historiska skrifter och ska därför studeras från historisk synpunkt. Men de innehåller likväl en historia som är helt annorlunda än all annan världslig historia. De utgör berättelsen om mänsklighetens frälsning som är ett gudomligt ingripande i historien. Frälsningen är inte ett människoverk, utan ett Guds under. Därför är historien om vår frälsning som evangelierna återger, med nödvändighet en mirakulös historia. ”Om frälsningshistorien inte var mirakulös, kunde den inte vara frälsningshistoria.”⁶

---

⁵ Robert G Gromacki, *New Testament Survey*, Grand Rapids 1979, s 58.

⁶ Joh Ylvisaker, *The Gospels*, Milwaukee 1977, s 3.

Därför är det egentligen helt omöjligt att använda mänskliga metoder och rationalistiska hypoteser när man ska försöka förklara den historia som evangelierna beskriver. Hur är det möjligt att förklara med mänskligt förnuft att den ende, sanne Guden griper in i historien på ett så handgripligt sätt att han blir en sann människa, lever och verkar, talar och undervisar, lider och dör och uppstår igen från det döda? I modern forskning har det blivit populärt att försöka finna ”den historiske Jesus”, d v s den Jesus som gömmer sig bakom evangelierna. Evangelierna har blivit till i den kristna församlingen, hävdar man, och är färgade av de första kristnas hopp och tro. När vi därför läser om Jesus i evangelierna, får vi inte den sanna bilden av honom. Men i alla dessa försök att finna den ”sanne” och ”historiske” Jesus, har man velat bortse från det faktum att vi har att göra med honom som är undrens Gud. Därmed har också resultatet blivit en total förnekelse av själva frälsningshistorien. Men förnekar man frälsningshistorien, förnekar man egentligen hela historien om Jesus och allt det som evangelium berättar.

Evangelierna är den historiska beskrivningen av frälsningens stora under. De har en helt bestämd avsikt, nämligen att uppenbara allt det som skedde med vår Frälsare Jesus Kristus och som var nödvändigt för att vi skulle bli frälsta. Många av detaljerna omkring dess tillkomst är okända för oss. För oss är det däremot viktigt att veta att de är skrivna för att vi ska tro att Jesus är Messias, Guds Son, och för att vi genom tron ska ha liv i hans namn (Joh 20:31).

Litteratur:

Concordia Self- Study Bible-NIV, St Louis.

Martin H Franzmann, *The Word of the Lord Grows*, St Louis 1961.

Reginald H Fuller, *A Critical Introduction to the New Testament*, London 1966.

Birger Gerhardsson (red), *En Bok om Nya Testamentet*, Lund 1971.

Robert G Gromacki, *New Testament Survey*, Grand Rapids 1979.

Hugo Odeberg, ”Evangelierna”, artikel i *Erevna*, 1948.

Ned B Stonehouse, *Origins of the Synoptic Gospels*, London 1964.

Joh Ylvisaker, *The Gospels*, Milwaukee 1977.

Theodor Zahn, *Introduction to the New Testament, vol II*, Minneapolis 1977.

Litteratur

En bok om

VETENSKAP, EVOLUTION, SKAPELSE, GUDSTRO

XP Media förlag, Haninge, 2002

Olof Amkoff, Vesa Annala, Anders Gärdeborn m fl

217 sidor.

Boken är en sammanställning av femton olika artiklar som publicerats i tidskriften *Genesis*. Ämnet är, som titeln utvisar, en diskussion om vad som är vetenskap respektive tro och dess förutsättningar, med speciell inriktning mot evolution kontra skapelse. De olika författarna har det gemensamt att de är kreationister, d v s de tror på en skapelse. ”Något som förenar författarna är en realistisk kunskapssyn” skriver Per Landgren i inledningen.

Språket är enkelt och mycket lättillgängligt för t ex ungdomar på gymnasienivå, som behöver vägledning i den djungel av fantasier som förekommer i naturvetenskapen i fråga om evolutionsteorier. I särskilt hög grad behöver alla de datoranimerade filmer som visas i TV och i undervisningen mötas av argument som är vederhäftiga och belysande. I sådana filmer ges ofta intrycket att någon gick omkring med en videokamera för ett antal hundra miljoner år sedan och filmade alla dessa monster som framstår som levande och verkliga.

Inom området utveckling/skapelse behandlas här olika frågeställningar och utgångspunkter. En artikel fordrar ett särskilt omnämnande här. Det är Tomas Widholm som behandlar teorin bakom vetenskapen eller vetenskapsfilosofin. Vad menas egentligen med vetenskap? Vad är det som styr forskaren? Vad är det som ligger bakom resultatet som vetenskapsmannen redovisar? Artikelnen heter ”Utvecklingsläran – ett vetenskapligt paradigm”. Widholm talar om utvecklingsläran som ett paradigm eller mönster, efter vilket forskaren har att rätta sig. Utvecklings-teorin är så vedertagen att den forskare som inte omfattar den knappast skulle få forskningsanslag. Kan överhuvudtaget forskningsresultatet avvika från paradigmet? Det är ingen överdrift att säga: ”Som man ropar får man svar”!

Vetenskapen såsom begrepp ska ju inte vara en möjlighet att komma undan obehagliga eller svåra frågor. Detta begrepp ska stå för det vi verkligen vet. I sådant fall kan t ex evolutionsteorin inte framställas som om den vore bevisad utan endast som hypotes. Röster som motsäger evolutionstanken får emellertid sällan komma till tals. I detta utvecklingsparadigm finns det självklart inte utrymme för en skapande Gud. Själva paradigmet förvandlar tron på en skapande och verkande Gud till något ovetenskapligt. Ska man vara verkligt vetenskaplig måste man börja med något annat än en aktiv skapare. Eftersom man inser att man aldrig kan bevisa att Gud inte finns, är det enklast att utesluta hans existens i inledningsskedet. Vad är det som säger att det ena är mer förutsättningslöst än det andra? En parallell kan göras med den sk historisk-kritiska metoden inom bibelforskningen, där det inte är ovanligt med sk cirkelbevis. (Se t ex *Bibeln och vetenskapen*, S. Erlandsson, Pro Veritate Förlag 1972).

Vad händer i de fall där man stöter på sådant som motsäger ”paradigmet”? I sådana fall måste det på något sätt bortförklaras, om inte helt enkelt tystas ner. Widholm nämner som exempel de sk anomalier, sådana upptäckter som motsäger själva paradigmet. *Polystrata-fossil* är ett sådant fossil som sträcker sig genom flera lager i berggrunden eller avlagringar, som enligt utvecklingstanken representerar flera tusentals år. Ett annat exempel är ett fossil som hamnat ”fel”, då det återfinns i ett lager som representerar en period förskjuten med miljontals år i utvecklingen. Ett annat problem är bristen på ”mellanformer”, de som skulle ligga någonstans i mitten av skalan. Problemet löses med en hjälp-hypotes, t ex genom att säga, att det inte har förekommit några mellanformer. Istället måste det vara så att ett djur kan få en unge av en färdigutvecklad ny art: en dinosaurie kan då lägga ett ägg som ger en fågel som kan flyga!! Därför kan Widholm med utgångspunkt från Thomas Kuhns arbeten dra slutsatsen: ”Vetenskap är inte någon helt och hållet rationell verksamhet med öppenhet för kritisk granskning” (s 107).

”Ögats evolution – en fråga om trovärdighet” av Kjell Ulander är en annan värdefull artikel. Ögat var ett verkligt problem för Darwin och hans utvecklingsteori. I ett brev till en vän skrev han att ”tanken på ögat ger mig frossa över hela kroppen” (s 174). Kunskapen om det mänskliga ögat och dess uppbyggnad är naturligtvis oerhört mycket större idag än

på Darwins tid. Men Darwin lyckades aldrig förklara ögats utveckling, förklaringsmodellen har stagnerat och ingen har lyckats föra den framåt. Ögat är så komplext och dess funktion så integrerad att endast en "liten" störning gör att "ljuset slocknar". Det är inte endast en mängd olika detaljer inne i ögat utan också en komplicerad uppkoppling till hjärnan som ska ta emot signalerna och bearbeta dem till bilder, former och avstånd etc. Darwin själv skriver: "Att anta att ögat med sina utomordentligt konstfärdiga inrättningar för skärpeinställning, reglering av ljusinsläpp och utjämning av sfärisk och kromatisk aberration kunde ha utformats av naturlig selektion förefaller, det ska jag villigt medge, i allra högsta grad absurt" (s 174).

Andra verkligt värdefulla artiklar är "Kristendomens kamp mot astrologin", "Har kyrkan trott att jorden är platt?", "Piltownbluffen, mera ett symptom än ett unikum" och "Den kristna tron och utvecklingsläran". I den sistnämnda finns t om en uppmaning till alla som sysslar med präst- eller pastorsutbildning att ta frågan om utvecklingsläran på största allvar och ge det bibliska svaret. Istället för att krypa undan och ge ett tyst erkännande och låta sig överraskas av "vetenskapliga fakta", ska de frågor ställas, som visar att det är en omöjlighet att ersätta den kristna trons skapande Gud med årmiljoner, om så i hundra- eller tusentals.

Det är en mycket viktig sak som tas upp i denna bok och det är viktigt att vi som bekänner oss till en skapande och uppehållande Gud tar del av denna typ av litteratur för att stå rustade inför alla de angrepp som skapelsetron ständigt utsätts för. De korta artiklarna är oberoende av varandra, vilket gör att man inte behöver sträckläsa boken utan mycket väl kan använda den som vilken handbok som helst i samtalet om utveckling och skapelse. I boken finns också en värdefull litteraturförteckning, som visar att det trots allt finns ett spektrum av vetenskapsmän och -kvinnor som tar dessa frågor på allvar. Det är bättre med vetenskapsmän som, istället för att få frossbrytningar inför ögats sinnrika konstruktion, använder sina ögon och öron till iakttagelser och upptäckter värda namnet vetenskap. Vi hoppas att denna bok ger mer smak för denna typ av böcker, för ökad personlig kunskap och verklig vägledning.

AS

Utblick över samtiden

Lag om ändring i tryckfrihetsförordningen antagen i Sveriges riksdag

Den 13 november 2002 antog Sveriges riksdag en ny lag som innebär en ändring i tryckfrihetsförordningen. Lagen, som förbjuder hets mot folkgrupp, omfattar numera också de homosexuella. Denna lagändring innebar en grundlagsändring och krävde därför två voteringar med ett riksdagsval emellan.

Det är SFS 2002: 801 i Tryckfrihetsförordningens 7 kap, 4 §, stycke 11, som efter ändring har följande lydelse: *”hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning;”*

Samma dag antogs ”Lag om ändring i brottsbalken” (SFS 2002:800, 16 kap, 8 §) som har följande lydelse: *”Den som i uttalande eller annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.*

Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om meddelandet haft ett hotfullt eller kränkande innehåll och spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydande uppmärksamhet.”

Förslaget orsakade oro bland jurister

Madeleine Lejonhufvud, professor i straffrätt vid Stockholms universitet, skrev en inlägg i tidningen *Nya Dagen* och varnade för följderna av lagändringen. Hon menade att det med den nya lagen skulle vara möjligt att döma en person eller ett förlag som t ex trycker och ger ut Bibeln för hets mot folkgrupp. Förlagschef Anders Robertsson, XP Media (som utgivit Svenska Folkbibeln), skrev då ett brev till Göran Persson, Mona Sahlin och Thomas Bodström med förfrågan om riktigheten i hennes

farhågor. Justitieminister Thomas Bodström svarade i brev 14/10 2002 där han bland annat konstaterar: ”Den föreslagna utvidgningen av bestämmelsen om hets mot folkgrupp träffar dock inte utgivningen av t ex Bibeln”.

Professor Lejonhufvud var emellertid inte helt tillfreds med justitieminister Bodstöms svar. Hon anmärker i ett brev 1/11 2002 att man överhuvudtaget inte tagit upp frågan om själva den tillämpliga bibeltexten riskerade att falla under straffbestämmelsen. Hon fortsätter: ”I själva verket innebär utskottets svar på invändningarna från kristet håll om predikosituationen att man bekräftade texternas missaktande karaktär. Annars skulle man ju kunnat avfärda farhågorna mycket enkelt: Varsågod och fortsatt använda dessa bibelställen, för det som står där är inte förgripligt”.

Aven i Riksdagens kammare föregicks voteringen av en livlig debatt. Moderaterna lade fram en reservation mot regeringens förslag. Kristdemokraterna ville varken stödja m:s reservation eller regeringens linje, de fick därför rösta gult, eller avstå. Regeringens förslag antogs av riksdagens majoritet med 133 s, 41 fp, 22 v, 18 c, 16 mp röster. Avstod gjorde 1 fp och 30 kd. Enligt riksdagsprotokollet är det tydligt att ledamöterna var insatta i de bekymmer som människor runt om i landet uttryckt med hänvisning till Bibelns syn på homosexualitet.

I motivtexten till utskottets betänkande heter det: ”*När det gäller predikosituationen torde det, enligt utskottets mening, normalt komma att ligga utanför det straffbara området att citera religiösa urkunder och endast uppmana åhörarna till att följa urkundens inriktning.*” I propositionstexten s 41 står det ”*det faller inte inom det straffbara området att endast citera och diskutera religionsurkund.*”

Lägg särskilt märke till uttrycken ”torde” och ”normalt” vilket ger möjlighet för tolkningar i en viss riktning. I predikosituationen ska predikanten endast uppmana till efterföljd av urkundens inriktning och det är inte straffbart att endast citera eller diskutera religionsurkunden.

De svaga ska skyddas

Det är viktigt att de svaga grupperna i samhället skyddas. När t ex främlingsfientlighet tar sig uttryck i hot mot människor med en viss hudfärg eller etniskt ursprung är det en självklarhet att lagen ska träda in som

skydd. Tanken om allas lika värde är en princip som måste gälla i alla avseenden. Av NT lär vi oss att vi har kommit från samma stamfader; vi har också samma svåra syndafall i vår natur. Alla behöver vi samme Frälsare till försoning för våra synder. När nu lagen sätter likhetstecken mellan "hudfärg" och "sexuell läggning", då har det kommit in något nytt. Sin sexualitet kan och ska man kontrollera inom ramen för det sjätte budet i Guds lag. Att gå utanför de av Gud uppsatta ramarna är synd och ska också bedömas därefter.

Då man jämför etniskt ursprung med homosexuell läggning får man bekymmer. Innerst inne vet man bättre; är jag född svensk, eskimå eller indian kan jag omöjligt göra något åt det. Det kan aldrig jämföras med en livsform eller läggning som enligt naturen är felaktig. Statsministern lär i något sammanhang ha tvekat inför riktigheten i påståendet att homosexualitet är onaturligt. Nu har inte frågan om det naturliga i homosexualitet diskuterats i riksdagen, men det är inte otroligt att det kommer ett sådant förslag inom kort. Ingen kan påstå att det är onaturligt att vara eskimå eller kines. Men att leva i och försvara en homosexuell livsform är mot naturen och skapelsens ordning. Sen vet varje bibeltroende människa att man hjälper ingen människa genom att hetsa mot eller missakta henne/honom. Det är endast evangelium som kan rädda och hjälpa människor ur alla synder oavsett om de är homosexuella eller heterosexuella synder.

Riksdagsledamoten Cecilia Wikström (fp), som är präst och förkunnare i Svenska kyrkan, gjorde bl a följande inlägg: "Det finns många texter som rör homosexuella relationer. Ingen av dem ingår i den ekumeniska evangelieboken. De ska läsas kontextuellt med utgångspunkt i sin historiska tillkomstsituation." Hon avslutar sitt inlägg: "att verka för att homosexuella får skydd enligt lagen är självklart för mig". Hon yrkade bifall till förslaget.

Vem skyddar vem?

Att det under de senare åren skett en "utveckling" är tydligt av det faktum att när man för femton år sedan diskuterade ett förslag om att låta straffskyddet omfatta också de homosexuella, konstaterade justitieministern att konsekvenserna skulle bli mycket svåra att överblicka. Nu finns det tydligen ingen svåröverskådlig konsekvens längre. En mycket

enkel reflektion är att lobbyverksamheten var så stark att det för lagstiftarna var omöjligt att gå förbi den. Under senare år har vi vid upprepade tillfällen sett politiker av olika ”färg” tåga under fanorna vid så kända pridefestivaler, gaymöten etc. Tydligt är de homosexuella nu en så stor grupp att de är av betydelse för de politiska partierna. I det fallet kan man inte påstå att svagheten varit synnerligen framträdande.

NT:s undervisning är klar

De bibelord som främst kommer i fråga är Rom 1:26-27, 1 Kor 6:9-10, 1 Tim 1:9-10. Dessa texter får inte plats i den ekumeniska evangelieboken, så riksdagsledamoten pastor Wikström behöver inte bekymra sig för dem. Den nytestamentliga undervisningens normerande karaktär för kyrkan kan utan vidare tystas ner av en politisk majoritet. Det går alltid att hävda att tillkomsthistorien är så dunkel att ingen kan ta texten på riktigt allvar. ”*Vet ni inte att inga orättfärdiga skall få ärva Guds rike? Bedra inte er själva! Varken otuktiga eller avgudadyrkare, varken äkten-skapsbrytare eller de som utövar homosexualitet eller de som låter sig utnyttjas för sådant, varken tjuvar eller giriga, varken drinkare, förtalare eller utsugare skall ärva Guds rike*”. Skulle författaren till citatet ovan ha blivit friad i en svensk domstol efter den 1 januari 2003? Eftersom hans texter nått ut till många människor under många år finns det starka skäl som talar för att brottet betraktas som grovt och domen blir i så fall fyra års fängelse!

Av bibelhänvisningarna ovan ser vi hur NT ser på homosexualitet som något som strider mot själva naturen. Det är helt följdriktigt med tanke på det som redan sagts om skapelseordningen. Det var i detta sammanhang som juridiskt sakkunniga uttalade farhågor för att NT:s undervisning skulle falla under denna lag. Det skulle i så fall vara straffbart att trycka och sprida biblar vars undervisning kunde bedömas som hets mot en folkgrupp med en viss sexuell läggning. För lekmanen kvarstår frågan om det ändå inte finns risk för den som offentligt redogör för NT:s lära och hävdar dess normerande karaktär för ett kristet liv.

Äktenskapet mellan man och kvinna en Guds förordning

Vårt ämne ger oss inte utrymme för en detaljstudie i Bibelns lära om

sexuella avvikelser, varför bara ett par saker ska nämnas (Här rekommenderas boken *Homoerotik, i forntid och nutid – och den kristna församlingen*, C Caragounis, XP Media 2000. Se recension i *Biblicum* 1/2001). Den mänskliga sexualiteten är en gåva av Gud. Den finns med i den befallning han gav till våra första föräldrar, då han skapade dem till man och kvinna, välsignade dem och sade till dem ”*Var fruktsamma och föröka er och uppfyll jorden!*” (1 Mos 1:28). Han skapade dem till man och kvinna, med sina speciella funktioner för att uppfylla hans intentioner. Som en alldeles naturlig följd av denna kombination instiftas äktenskapet, där mannen ska överge sin far och mor och hålla sig till sin hustru. De *två* som är förenade i äktenskapet är *ett*. En ordning som visar sig vara en förutsättning för människans fortsatta bestånd, lycka och välfärd.

När sedan synden kom in i världen visade det sig att också denna ordning utsattes för ständiga påfrestningar. Genom otrohet och sexuella avvikelser förstördes och missbrukades denna skapelseordning av den fallna människan. Eftersom sexualdriften tillhör det mest grundläggande i människan, är den lätt att påverka och manipulera. Det är inte bara i vår samtid som konst, musik och teater etc vädjat till denna drift hos människor och försökt påverka den i viss riktning. Med hjälp av ett sådant bildmedium som televisionen blir det mera påtagligt och det är inte heller ovanligt att man försöker visa så mycket som möjligt av det som väcker anstöt också hos den vanliga människan. Det som för tjugo år sedan orsakade ”tittarstorm” visas utan vidare i det mest harmlösa program numera.

I församlingen i Rom hade utvecklingen varit den rakt motsatta. ”Medan ni var syndens slavar, var ni fria från rättfärdigheten, Men vad skördade ni då för frukt? Jo, det som ni nu skäms för. Slutet på sådant är döden” (Rom 6:21). Det är under alla omständigheter den kristna kyrkans uppgift att förkunna Herrens ord och förordning till sin samtid. Förkunnarens uppgift förblir att lägga fram Herrens Ord och inte modenycker eller folkmajoritetens åsikt, även om det kostar och inskränker den personliga friheten. Den kristna kyrkan kan inte välsigna det Gud fördömer. Gör hon det, drar hon Guds dom över sig. Gud ger kraft att bära människors och domstolars dom. Den som drabbas av Guds dom har ingen instans att vädja till. Nu finns det ännu ingen dom

enligt denna lag som kan utgöra prejudikat. Frågan är vad som avses med ”missaktning”. Kan det som sagts i denna artikel ligga till grund för respektlöshet, missaktning? Man kan jämföra straffsatsen, som är fyra års fängelse, om brottet anses grovt, med ett uppmärksammat fall under hösten, där en man som mördade sin styvson dömdes till tre och ett halvt års fängelse. ”Led mig i din sanning och lär mig, ty du är min frälsnings Gud” (Ps 25:5).

Mysteriet Maria

Inför större helger ges i de flesta dagstidningar utrymme åt artiklar kring det aktuella firningsämnet. Så också under den gångna julhelgen. I t ex *Vestmanlands Läns Tidning* 20/12 2002 mediterar Kristina Mezei under rubriken Mysteriet Maria. Hennes funderingar gäller Marias roll i julens mysterium och mångfalden i tolkningarna om den. Särskilt problematisk för artikelförfattaren är en liten målning från 1400-talet, som pryder ett litet bokband av trä. Bilden är målad i Italien och visar Mariagestalten innesluten i Gud Faderns hägn, med duvan svävande ovanför sitt huvud omgiven av änglar; i sin mage har Maria det lilla Jesusbarnet. Denna tavla blev ett så stort problem för K Mezei att hon vände sig med en förfrågan till prästen Agneta Lejdhamre om hur denna bild skulle tolkas. Pastor Lejdhamre erkänner att ”Marias centrala placering i Tre-enigheten är ett dilemma. Som förebild idag är Mariagestalten ganska problematisk. Marias sexualitet skjuts åt sidan i kyrkans traditionella tolkning. Hon lyder under patriarkatets lagar. Kan hon ändå vara förebild i ett samhälle som strävar efter jämställdhet? Ja, i så fall som den starka, modiga kvinna som på trots gick in i utomäktenskaplig graviditet. Hon betraktas inte som synderska, hon förenade rollerna av att både vara hora och madonna”.

Det sagda visar nivån på samtalet som artikelförfattaren för om Jesu mor Maria. Maria har under kyrkans historia framställts på många sätt i konsten, mestadels såsom den goda mor hon framstår som i NT:s texter. Konstnärer som framställt Mariagestalten har gjort det därför att man velat visa på någon sida hos henne som man särskilt uppskattat. Det är inte underligt att konstnärer av alla de slag gjort sig sin bild av Maria. Det vore väl märkligt om man inte visade intresse för en person som

enligt bibeltexten fick vara med om så underliga saker och samtidigt omnämns så sparsamt. Ännu märkligare är det att pastor Lejdhamre, som ska företräda Svenska kyrkans bild av Maria, inte har förstått vad Marias roll är. Maria säger i sin mäktiga lovsång att *"alla släkter ska prisa mig salig. Stora ting har den Mäktige gjort med mig och heligt är hans namn... Han har tagit sig an sin tjänare Israel och tänkt på att visa sin barmhärtighet mot Abraham och hans barn till evig tid, efter sitt löfte till våra fäder"* (Luk 1:46-55).

Maria var omvittnad av fäderna. Jesaja hade profeterat om henne. *"Se jungfrun ska bli havande och föda en son och hon skall ge honom namnet Immanuel"* (Jes 7:14). Maria förstod och gladdes över att hon var den som skulle bära fram Immanuel, den utlovade och omvittnade. Detta gjorde hennes roll helt unik; det finns ingen annan i historien som fått vara med om något liknande. Bibeln gör det alldeles klart och det föredöme Maria utgör består i att *"hon gömde och begrundade Herrens ord i sitt hjärta"*. Och när någon i folkhopen ropar: *"Saligt är det moderliv som har burit dig och saliga de bröst som du har diat"*, svarar Jesus: *"Säg hellre: Saliga är de som höra Guds ord och bevarar det"* (Luk 11:27-28).

Maria har ingen "central roll i treenigheten". Hon har rollen att föda den treenige Gudens Son och det har kyrkan alltid bekänt i sin trosbekännelse: *"Född av jungfrun Maria"*. *"Då tiden var fullbordad sände Gud sin Son, född av kvinna"*. Det placerar inte Maria i treenigheten utan ger henne kallelsen att vara mor åt den evige Gudens Son, som nu skulle bli människa inom tidens ram. På det sättet är Maria ett mysterium, en hemlighet som är unik och ofattbar för oss. Detta har ingenting med någon roll i jämställdhetsdebatten att göra. Maria visste förmodligen ingenting om en sådan debatt och ska hon vara en förebild för jämställdhetsivrarna måste därför hennes roll ges en främmande tolkning. Enligt Bibeln var hon jungfrun, "vars sexualitet" inte behövt "skjutas åt sidan av kyrkans tradition". Hon hade inte haft något sexuellt umgänge, det klargör texterna för oss. Maria var ingen hora utan en ren jungfru.

Varje läsare av de heliga texterna vet med vilken respekt Marias son omnämns i både Gamla och Nya testamentet. Det är han som kallas Visheten i bl a Ordspråksboken 8:22. *"Herren ägde mig redan vid begynnelsen av sin väg, före sina gärningar i urtiden"* (SFB). Vissa översättningar har "skapa" istället för "ägde" vilket ger intryck av att han skulle

vara skapad av Gud, visserligen som den förste, men det ger fel intryck. Överallt i Bibeln framställs han som jämlik Fadern i makt, ära och evig. Därför fortsätter vers 23 i kap 8 med ”*Av evighet är jag insatt...*”. Maria var en vanlig människa, troligen en mycket ung flicka vid tiden för bebådelsen. Den son hon skulle föda skulle inte *bli* Guds Son, det *var* han från evighet men nu skulle han bli människa. I förklaringen till andra trosartikeln säger Luther: ”Sann Gud, född av Fadern från evighet och sann människa, född av jungfrun Maria”. Inte avlad i ett utomäktenskapligt förhållande, utan av den Helige Ande i renhet. Det är inte Maria som är det stora mysteriet, det är hennes son. Han *blir* inte Gud, han *är* sann Gud från evighet till evighet! Han bär det gudomliga namnet: JAG ÄR.

Det är så tragiskt när tidningsläsaren förs bort från det underbara julevangeliet att Gud har blivit människa. Just det ville den gamla bilden från 1400-talet förmedla, det under som ändå aldrig kan återges vare sig med bilder eller med ord fullt ut. Läsaren förs på så sätt bort från det som är räddningen för oss människor, till sådant som drar ner den obefläckade avlelsen av den inkarnerade Gudasonen till ett utomäktenskapligt sexuellt förhållande mellan man och kvinna. Då förlorar julens evangelium sin stora tröst, och man ser ingenting av det som ängeln förkunnade, ser ingen förlåtande Gud, inget hopp för syndaren, ingen himmel efter döden. Vad ska vi då ha ”Mysteriet Maria” till?

”Uppståndelse och mirakel är nu helt öppna frågor”

Piteå-Tidningen återger en intervju med Svenska kyrkans ärkebiskop K G Hammar 23/12 2002 med överskriften ”Uppståndelse och mirakel är nu helt öppna frågor”. Den som tidigare läst intervjuer och lyssnat till Hammars uttalanden i olika situationer blir inte det minsta förvånad. Det som skapar förvåning är väl att så få inom hans egen kyrka reagerar överhuvudtaget. Finns det verkligen ingen som vågar stiga fram och ta debatt om själva Bibeln och bibelordets tillförlitlighet? Betyder verkligen Bibeln inte mer för den gudstjänstfirande församlingen i Svenska kyrkan, än att man kan låta sin ärkebiskop ”riva sönder” den framför ögonen på sig?

Frågan om Jesus som Guds Son avfärdar Hammar med att ”det var

en vanlig titel på den tiden”. Det var enligt honom inte ovanligt att kungens son kallades så. Med det uttrycket ”ville man markera att människor känt en stark närvaro av Gud runt honom”, säger Hammar. När det gäller undren Jesus utförde, är det verkligen en öppen fråga ”om det gick till si eller så, so what, det spelar inte så stor roll.” Dessa citat visar med vilken nonchalans den bibliska sanningen behandlas. Det är också lätt att förstå att ”tolka Bibeln är ett livslångt äventyr” enligt Hammar. Ja, det finns ju inga gränser för tolkningen från hans utgångspunkt. Man kan tala om att han befinner sig i ett gränslöst land, där han inte vet var han befinner sig eller vart han är på väg. I sådana fall brukar ju spänningen stiga.

Man har fortfarande kvar den apostoliska trosbekännelsen i Svenska kyrkan. Där bekänner man faktiskt, under det att man står upp i gudstjänsten, att Jesus är Guds Son, att han är född av jungfrun Maria. Vad menar man med den bekännelsen?? Är det bara en tradition som ingenting betyder? Det kan inte vara en överraskning att kyrkorna töms på folk när man lurar varje besökare så flagrant. Den ena stunden bekänner man sin tro, och i nästa andetag säger man: ”det kan mycket väl vara en feltolkning, det spelar ingen roll.” Jesus, apostlarna och evangelisterna får inte, som elever hos Hammar, godkänt betyg, ”de kan mycket väl ha fel och vi har ju fyra versioner”, säger han.

Som biskop i Svenska kyrkan kan Hammar därför inte definiera den kristna tron; den är alldeles för vidlyftig för att låta sig stängas in i något man kallar bekännelse. Ord som ”bekännelse, lära och tro” existerar endast som historiska fenomen och utgör bara ett tragiskt bevis på oändlig inskränkthet. Annandag jul påminner oss om martyrerna som brändes på bål, som slets sönder av vilda djur, som stenades och offrade sitt blod, för tron på sin Frälsare, men med Hammars resonemang får vi veta att det offret var meningslöst. De gav sina liv för en tragisk feltolkning, deras liv avslutades därför att de inte fått så stort mått av vidsynthet som den moderna teologin besitter. Det var ju bara deras inskränkta tro som förde dem till bålet och skådespelets arena.

När människorna tog upp stenar för att stena Jesus, var det inte för att de ”kände stark närvaro av Gud runt honom”. Det var därför att han sade att han var Guds Son, och det bevisade han genom att förhindra stening. När de flesta människorna lämnade Jesus, därför att de inte stod

ut med hans undervisning, vänder han sig till lärjungarna med frågan om också de ville lämna hans gemenskap. Då frågar Petrus: ”Herre, till vem skulle vi gå? Du har det eviga livets ord och vi tror och förstår att du är Guds Helige.” Så svarade han därför att han genom tron förstod vilken person han hade att göra med. När Pilatus dömde Jesus till korsdöden var det inte för att han ”kände Guds starka närvaro”, utan för att han ville vara kejsarens vän. Stefanus stenades för att han kopplade samman de GT:liga löftena med Jesus från Nasaret och trodde att han var uppfyllelsen av löftena till fäderna. Vi är väl tacksamma över den religionsfrihet vi äger, som gör att vi slipper ha Hammar till biskop!

AS

Wisconsin Lutheran Quarterly 100 år

Den teologiska tidskriften *Wisconsin Lutheran Quarterly* kommer i år ut i sin 100:e årgång. I 100 år har tidskriften varit ett markant språkrör för bibeltrogen teologi under sitt motto hämtat från Joh 8:31: ”Om ni förblir i mitt ord, är ni verkligen mina lärjungar”. Tre professorer vid Wisconsin Lutheran Seminary, Adolf Hoenecke (1834-1908), J P Koehler (1859-1951) och August Pieper (1857-1946) stod bakom den första årgången 1904. Prof Hoenecke var tidskriftens förste redaktör. Han skrev i sitt första förord i nr 1/1904 att ett viktigt mål med tidskriften var att bidra till att skapa enhet i läran bland de troende. Denna avsikt kunde bara uppnås genom att stå fast grundad på Guds ord. Han skrev bl a:

Vi är fullständigt på det klara med att vår önskan inte är att presentera teologiska inbillningar och infall. Istället ska vi ha en klar inställning till Skriften själv: Skriftens gudomliga upprinnelse genom inspiration; Skriftens gudomliga auktoritet; det faktum att vi vill inte låta oss ledas av något annat än av Skriftens klara ord.

I 100 år har *WLQ* presenterat gedigna teologiska artiklar och essäer, exegetiska artiklar och recensioner. Vidare har man kommenterat och belyst viktiga händelser inom kyrkor och samfund, självklart med vikt på utvecklingen inom amerikansk lutherdom.

Lärare vid Wisconsin Lutheran Seminary har stått bakom utgivningen. Redaktör för den 100:e årgången är prof John Brug. Han understryker i förordet till jubileumsårgången hur viktigt det är att vi fortsätter att hålla fast vid enheten i läran (Ef 4:3) och tar vara på den goda skatten som är oss betrodd (2 Tim 1:14). Han säger att det är särskilt två läror som är av avgörande betydelse i arbetet med att bevara läran. Den ena är läran om Skriften, den andra läran om kyrkogemenskap. ”Ingenting har bidragit mer till den olycksbringande förlusten av Kristi lära inom lutherdomen än bruket av den historisk-kritiska metoden i bibeltolkningen”, skriver Brug. När det gäller läran om kyrkogemenskap skriver han:

Det är omöjligt att bli i Kristi lära då falsk lära tolereras som en cancersvulst i Kristi kropp. Principen ”litet surdeg syrar hela degen” gäller lika mycket idag som på apostlarnas tid. Bristen på vilja bland ledarna i konfessionella grupper i ALC (American Lutheran Church) och i nationalkyrkorna i Europa att bevara sin hjord från falsk lära beror på deras bristande vilja att skilja sig från ledarna som fortsatte främja falsk lära. Med få undantag har de konfessionella grupperna protesterat mot det växande avfallet, men när deras varningar bemöttes med döva öron, gjorde de ingenting för att skilja sig själva och sin hjord från vargarna. Efter varje sammanslagning eller varje misslyckad reformrörelse växte sig förlusten av läran allt större, och nu vandra protestgrupperna omkring i en andlig öken, på jakt efter en ny oas. När läran om gemenskapen går förlorad, förloras samtidigt en mängd andra läror. Vi måste beskydda kyrkan från den falska lärans surdeg som kan påverka hela degen.

Vi tackar Gud för att det fortfarande finns klara och tydliga röster som håller stånd mot den falska läran. Vi önskar utgivarna av *Wisconsin Lutheran Quarterly* Guds rika välsignelse och ber att Gud ska bevara både *WLQ* och vår egen *Biblicum* från att ge upp kampen för den lära som är oss betrodd.

EE

”Evangeliet är hotat, vi måste ta en annan väg”

Med allvarliga ord om att evangeliet är hotat inledde Bengt Birgersson en smått historisk samling i Lutherstiftelsens lokaler i Göteborg den 18 januari. Ett 80-tal personer var samlade för att diskutera det protokoll

som en arbetsgrupp sammanställt. Vad var det då man diskuterade? Det var läget i den svenska folkkyrkan där det nu är så illa att något måste göras. Evangeliet förkunnas inte längre rent och klart och därmed skakar hela grunden för den uppgift kyrkan har fått, nämligen att förkunna evangeliet och förvalta sakramenten enligt Kristi instiftelse.

Arbetsgruppens förslag är att en missionsprovins, som inte är geografisk utan nationell, ska bildas, eller för att uttrycka det enkelt, ett fjortonde stift. De samlade hade en enda sak gemensamt: att man är motståndare till kvinnliga präster. Därefter finns det en rad frågor som man säkert får arbeta med för att komma överens, ja, om detta överhuvudtaget är möjligt får framtiden utvisa. Man kan utkristallisera tre grupper i denna Missionsprovins. De högkyrkliga, de lågkyrkliga och de gammalkyrkliga.

Samlingen inleddes av kh emeritus Arne Olsson som tog sin utgångspunkt i berättelsen om de vise männens besök i Betlehem. På ett fint sätt visade han att de vise männen måste ta en annan väg för Jesusbarnets skull och på samma sätt måste vi ta en annan väg för att rädda vår kyrka. De som vill vara rätta herdar och leda folket efter Guds ord har inte längre tillträde till det ämbete som det talas om i den Heliga Skrift.

Till mötesordförande valdes Fredrik Sidenvall som är representant för majoriteten i gruppen, d v s de gammalkyrkliga. Fredrik Sidenvall är kyrkoherde i Svenska kyrkan i Frillesås. Till sekreterare valdes Göte Hansson från Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner (MBV). Denna grupp tillhör lågkyrkligheten.

Efter detta val av mötesordförande och sekreterare tog återigen Bengt Birgersson till orda och förklarade varför denna samling äger rum och vad det egentliga syftet är. ”Det är nöd, vi bor bland ett folk som inte känner sin Frälsare. Många av medlemmarna i kyrkan är inte döpta och vi har en kyrka som inte längre förkunnar det frälsande och saliggörande evangeliet: 1) kyrkan har blivit politiserad och 2) evangeliet är förfal-skad”.

Jämförelse med fornkyrkan

Fredrik Sidenvall framstår som ledare och pådrivare av missionsprovinsen. I sitt försök att fånga in de olika grupperna i samlingen tog han en jämförelse av hur fornkyrkan växte fram. Han påtalade att den bestod av

4 bastioner. 1. Den bevarade de kanoniska Skrifterna 2. Den betonade Ordets ämbete, biskopsämbetet. 3. Den bevarade trosregeln Regula Fidei, d v s trosbekännelserna. 4. Den värnade om de troendes allmänna prästadöme. Därefter uttryckte Fredrik stark oro för den kyrkostruktur som idag präglar den Svenska Kyrkan. Den är ett hot mot tron och väktarna har sina vapen riktade inåt istället för utåt. I denna situation har Missionsprovinsens förespråkare rådfrågat andra kyrkor hur de skall handla under den rådande situationen. Blickarna har då gått till Missourisynoden i Amerika (LCMS). Det rådet man fått av Missourisynoden är att inte lämna Svenska Kyrkan. Enligt dem är ett avståndstagande i ord tillräckligt; någon efterföljande handling behövs inte. Det framgick tydligt under mötet att avsikten inte är att lämna kyrkan utan inom murarna göra det bästa av situationen.

Övriga talare var Per-Anders Grunnan, Göte Hansson och Syster Marianne. Per-Anders Grunnan har på grund av sitt avståndstagande mot kvinnliga präster inte kunnat prästvigas i Svenska Kyrkan efter det att samvetsklausulen togs bort utan har fått sin vigning i den Ingermanländska kyrkan. Göte Hansson är predikant i MBV och föreståndare för Gratia Dei i Kristianstad. Gratia Dei startades av den välkände prästen Fader Gunnar. MBV har en utpräglad lekmanaförkunnelse och har genom historien fyllt det tomrum som en dålig statskyrka lämnat efter sig.

Frågor med skilda svar

Efter detta följde en intressant frågestund där man tydligt märkte att de olika grupperna ville profilera sig. En viktig fråga som får stort utrymme i missionsprotokollet är hur man ska förfara med prästvigningen. Hur ska vi få missionsbiskopar? I ett övergångsskede kan man tänka sig att vigningen sker utomlands där kvinnoprästmotståndare ännu tillåts att bli präster.

Högkyrklighetens käpphäst i Missionsprovinsen är att bevara och framhålla den *apostoliska successionen*. Göran Beijer, Stockholm ställde det som ett krav för att vara med. Efter detta krav kunde inte lågkyrkligheten tuga. Två unga män från Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner trädde då fram, Jan-Ulrik Smetana betonade att gruppen måste föra regelrätta lärosamtal för att komma vidare. Missionär Henrik Birgers-

son var i sitt anförande kritisk mot att den apostoliska successionen får en sådan framträdande roll i Missionsprovinsen. Han poängterade att ämbetet är ju överlämnat till församlingen, där kallelsen äger företräde framför den apostoliska successionen.

En annan fråga som kom upp gällde Bekännelseskrifternas stora utrymme i Missionsprotokollet. En deltagare hade ett färdigt förslag om hur skrivningen skulle ändras. De är enligt honom nyttiga i den mån de stämmer överens med den Heliga Skrift. Detta förslag vann dock inte gehör och Fredrik Sidenvall genömde: tragiken är närmast den att just det faktum att Svenska Kyrkan inte använt och gjort bruk av Bekännelseskrifterna är en av orsakerna till att vi är samlade här idag.

Kommentar

Överhuvudtaget är skrivningen i Missionsprotokollet om den apostoliska successionen en dyster läsning. Att man vill bevara den ”apostoliska successionen” är ju en återgång till den romersk-katolska ordningen. Den obrutna kedjan vigningar anses viktig för överlämnandet av ordets ämbete. Detta är inget annat än vidskepelse. Det finns inget bibelstöd för denna lära.

Evangeliet är hotat, vi måste ta en annan väg, var mötet överens om. En annan väg för de vise männen var att inte gå samma väg tillbaka. En annan väg för missionsprovinsen är att hålla sig borta från och lämna den kyrka där evangeliet förvanskas och ringaktas. Guds Ord har en klar och tydlig undervisning inte bara när det gäller kvinnliga präster utan också hur vi som kristna ska förhålla oss till dem som predikar ”ett annat evangelium”. Vi har här ett *sedes doctrinae* d v s ett klart beläggställe. I det sista kapitlet av Romarbrevet, när Paulus ska avsluta sitt brev till församlingen kommer han med en klar och tydlig varning. *Jag uppmanar er, bröder, att ge akt på dem som vållar splittring och kan bli er till fall, i strid mot den lära som ni har fått undervisning i. Vänd er bort från dem* (Rom 16:17).

För snart 30 år sedan bildades Lutherska Bekännelsekyrkan. En kyrka som i denna världens ögon är liten och oansenlig. En kyrka där många av församlingarna inte haft egna kyrkolokaler utan samlats i källare och kommunala fritidsgårdar, långt ifrån allt vad prakt och ståt heter. Och våra barn har fått höra att de alls inte är med i någon riktig kyrka. Men

i sin kyrka har de fått lära sig vad evangelium och tron är. Vad Skriften säger har alltid varit ledstjärnan. Där två eller tre är samlade i hans namn, där är han mitt ibland dem. Åter och åter har bekräftats vad orden i Hebreerbrevet betyder: ”*Låt oss därför gå ut till honom utanför lägret och bära hans smälek*” (Hebr 13:14).

Att omge sig med goda rådgivare är därför viktigt. När dr. Siegbert W. Becker från Wisconsinynoden (WELS) i början av 1970-talet rådde oss att lämna Svenska kyrkan var det många som höjde på ögonbrynen. Jag tror att vi idag är tacksamma att han hänvisade oss till Skriften och uppmanade oss att följa den. Med Biblicums hjälp har vi idag en bibelöversättning som är bibeltrogen och som vi kan sätta i händerna på våra barn, dessa som ju ska föra arvet vidare.

Att inte följa Skriften är en bekväm väg för köttet: det kostar inte så mycket. Man kanske inte mister så många vänner. När därför Missionsprovinsen får rådet av Missouriynoden att stanna kvar inom kyrkan och protestera i ord och inte i handling är detta allvarligt. Om man går till Missouriynodens hemsida på internet och ser vilka dokument den antagit under sin drygt 150-åriga historia så finner man bl a *A Brief Statement*. Detta dokument utarbetades av den kände dogmatikern Franz Pieper och dr Theodor Engelder och antogs 1932. Där lär Missouriynoden klart och tydligt hur troende som befinner sig i en irrlärlig kyrka skall handla.

Art 28

Gud har påbjudit att endast hans Ord, utan tillägg av mänsklig lära, skulle läras och tros i den kristna kyrkan (1 Petr. 4:11, Joh 8:31-32, 1 Tim 6:3-4). Därför fordrar Gud av alla kristna, att de skall skilja mellan renlärliga och irrlärliga kyrkor och ha kyrkogemenskap endast med renlärliga kyrkor (Matt 7:15) och, ifall de har förrirat sig in i irrlärliga kyrkor, att lämna dem (Rom 16:17). Vi förkastar unionism, d v s kyrkogemenskap med anhängare till falsk lära, såsom olydnad mot Guds bud, vilket förorsakar splittringar i kyrkan (Rom 16:17, 2 Joh 9-10) och som innebär en ständig fara att helt förlora Guds ord (2 Tim 2:17-21).

Art 29

En kyrkans renlärlighet avgörs inte av det yttre namnet, inte heller genom att hon utåt accepterar och skriver under en ortodox trosbekännelse. Renlärligheten avgörs av vad som verkliga lärs från dess predikostolar, i dess prästseminarier

och publikationer. Å andra sidan förlorar inte en kyrka sin renläriga karaktär genom tillfälliga intrång av villfarelser, under förutsättning att dessa bekämpas och så småningom drivs ut genom lärotukt (Apg 20:30, 1 Tim 1:3).

Vi ser Missionsprovinsen som ett steg i rätt riktning och vi förstår att det tar tid att sammanfoga och förena de olika grupperna. Men rådet från Missourisynoden går stick i stäv vad den själv skriver i trosdokument här ovan. Är det så att dagens Missourisynod i likhet med Svenska kyrkan endast har sin bekännelse på papper? Frågan torde infinna sig och med noggrannhet undersökas.

Från vår sida är vi angelägna om en sak: att Ordet predikas rent och klart och att Sakramenten förvaltas i enlighet med Kristi instiftelse. Vi tror och vet att det finns kristna inom alla samfund, där Guds Ord predikas rent och klart och där sakramenten förvaltas enligt hans instiftelse; där föds människor på nytt. Denna kyrka är världsomfattande men osynlig, ty endast Gud ser till hjärtat. Denna tro kallas på latin *fides qua*. Det är genom denna tro som vi har blivit medlemmar i Kristi kyrka och förts in i en gemenskap med alla troende. Men vi måste komma ihåg att endast Gud kan se denna personliga, subjektiva tro; han ensam känner de sina. Den är dold för människor och därför kan den inte tjäna som grundval för att erkänna och utöva kyrkogemenskap mellan kristna här på jorden.

Grunden för kyrkogemenskap är inte *fides qua*, utan enligt Bibeln och bekännelsen *fides quae*, det som man tror på, d v s läran, Guds ords objektiva sanning, som är grunden för de kristnas erkännande och utövande av kyrkogemenskap med andra kristna här på jorden. Det heter i Augsburgska bekännelsen, art. VII: ”För kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense i fråga om evangelii lära och förvaltningen av sakramenten. Och det är inte nödvändigt, att nedärvda människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan överallt är lika.”

Liberala teologer försöker förklara denna sats genom att säga att detta gäller inte hela Skriften (*pasa grafä*) utan endast Skriftens centrala frälsningssanningar. Men läser vi innantill så står evangeli lära i kontrast till vad vi läser i Augustana VII, människobud. Också i en rättroende, renlärig kyrka förekommer synd, missförstånd, bristande kunskap, svaga bröder. Men synden tillåts inte att råda i en sådan kyrka. Församlings-

föreståndaren i Filadelfia fick beröm ”... *Se, jag har låtit en dörr stå öppen för dig, en dörr som ingen kan stänga, ty din kraft är ringa och du har hållit fast vid mitt ord och inte förnekat mitt namn*” (Upp 3:8).

Fredrik Sidenvall ser att den kyrka han tillhör har riktat vapnen inåt, för att strida inte för utan mot sanningens ord, mot Mikael och hans änglar. Fredriks förkärlek för den militära terminologin lät hälsosam. Någon måste ta befälet. Nu när biskop emeritus Bertil Gärtner fortsätter sina samtal med ärkebiskop Hammar och vänder Missionsprovinserna ryggen, så faller ju hela idén kring Linköpingsmötet. Det är kanske som på Gideons tid, det var för många. Alla var inte stridsdugliga och stridsklara. Av 22000 blev det bara 300 kvar. Och Herren var med Gideon och med 300 man besegrade han midjaniterna. Därefter hade landet ro i fyrtio år (Dom 8).

Vi ber Gud att han ger kraft och mod till dessa, som vill föra människor bort från vargarnas grepp till de säkra betesmarkerna.

Inguar Adriansson

Två inskrifter från Israel väcker uppståndelse och debatt

De senaste månaderna har två inskrifter väckt mycket uppståndelse och debatt bland forskare, som sysslar med Bibeln och Israels historia, och den bibelintresserade allmänheten världen över. Den ena av dem står att läsa på en benkista, ett s.k. ossuarium, som dateras till omkring det första århundradet e Kr. På ossuariet står fem ord på arameiska. De lyder i översättning: *Jakob, Josefs son, Jesu bror*. Ossuariet är tomt så när som på några få benrester.

Ossuariets fyndplats har inte kunnat säkerställas. Enligt uppgift hittades det strax utanför Jerusalems gamla stad. Idag ägs ossuariet ägs av en israelisk antikvitets-samlare. Det visades upp för forskarvärlden på en utställning i Toronto, Canada, i november 2002. Inskriftens äkthet har ifrågasatts av ett fåtal forskare, speciellt i fråga om de sista två orden, som uppvisar en något från de tre första orden avvikande skrifttyp. Den kände epigrafikern André Lemaire, som själv menar att inskriften är äkta, publicerade fyndet i *Biblical Archaeology Review* 6/2002.

Den andra inskriften återfinns på en ca 30 cm hög svart stentavla. Den utgörs av 15 mestadels väl bevarade rader på hebreiska. Inskriften nämner kung Joas, som var kung av Juda 835-796 f Kr och omtalar detaljer som rör en restaurering av templet under hans tid. Gamla testamentet nämner en sådan restaurering i 2 Kung 12:1-6, 11-16. Inskriften avslutas med orden (i preliminär övers. av undert.) ”Må HERREN befalla sitt folk med välsignelse.” Inskriften visades upp i Israel i januari i år.

Inte heller denna inskrifts fyndort är känd. Också den är idag i privat ägo. Dess äkthet har kraftigt ifrågasatts av en del forskare, främst med hjälp av språkliga argument. En geologisk undersökning, gjord av ett statligt israeliskt institut, gör dock gällande att daterbar materia i stenen är gammal: enligt uppgift daterar geologerna, som undersökt materialet, den till 400-talet f Kr. Undersökningen har ännu inte publicerats i sin helhet.

Många frågor kring dessa två inskrifter pockar på svar och de närmaste månadernas undersökningar bör ge säkrare uppgifter. Om de kan bedömas vara äkta, ger de viktig bakgrundsinformation till Bibelns historia och vittnesbörd om Bibelns historicitet. Men om de skulle visa sig vara förfalskningar, fabricerade för att kunna säljas för stora summor, kommer forskarna att ha fått skärpta ögon för hur förfalskningar kan se ut.

Hermann Pihlajamaa

Gåvor gratispridning

Turid Welde, Norge NOK 165,00, Hanna Josefsson, Ulricehamn 150,00, Bengt Jones, Avesta 150,00, Henry Johansson, Ljungby 50,00, Uno Andersson, Kristianstad 225,00, Madeleine Krieger, Minneapolis 350,00, Ole Sandlin, Piteå 100,00, Per Balldin, Västerås 500,00, Peter Öhman, Ljungby 50,00, Bengt Jones, Avesta 150,00, Hanna Josefsson, Ulricehamn 150,00, Rickard Lindmark, Vännäs 150,00.

Summa: 2 190,00

Gåvor Stiftelsen Biblicum

Per Balldin, Västerås 500,00, Jonas Tunviken, Norberg 1 000,00, Lars Larsson, Björketorp 100,00, Martin Engvall Kågeröd 150,00, Staffan Hulthén, Malmö 100,00, Hanna Josefsson, Ulricehamn 500,00, Turid Welde, Norge NOK 200,00, Arne Börjesson, Johanneshov 150,00, Bengt Jones, Avesta 200,00, Bill Gunnarsson, Ljungby 50,00, Dan Erlands-son, Norrköping 500,00, Elsa Larsson, Skövde 500,00, Henry Johansson, Ljungby 100,00, Anders Levenskog, Grästorps 100,00, Hillevi Sjölund, Piteå 50,00, Ingegerd Öberg, Piteå 350,00, Jostein Stokkeland, Norge NOK 150,00, Ruth Karlsson, V Frölunda 50,00, Sverre Brandal, Norge NOK 365,00, Eva-Maria Larsson, Nyköping 200,00, Helga Djurberg, Solna 500,00, Jan Bö, Norge NOK 47,00, Anders Lindman Gbg 100,00, Björn Jürke, Bandhagen 100,00, Carl Olof Jonsson, Gbg 50,00, Birger Kvilhaugsvik 400 NOK 400,00, Kollekt Luth Imma Umeå 1 250,00, Olof Ahlström, V Frölunda 50,00, Onämnd NOK 465,00, Ulrik Gunnarsson, Ljungby 250,00, Lennart Nygren, Granö 100,00, Per Balldin, Västerås 500,00, Sigrid Gullaksen NOK 265,00, Yvonne Sandstad, Ljungby 150,00, Hillbert Tolleson, Kungälv 50,00, Onämnd 15,00, Helga Djurberg, Solna 500,00, Per Arne Drablös NOK 365,00 kr, Astrid Kanne, Råå 150,00, Folke Backhans, Alingsås 150,00, Anders Kindstedt 550,00 kr, Gert Lindell, Stockholm 50,00, Gert Lindell, Stockholm 75,00, Ines Lindblom, Åland 170,00, Lennart Nygren, Garnö 300,00, Stefan Sjökvist, Vatt- holma 200,00, Gåva fr Heliga Tref förs, Gbg 2 000,00, Peter Vinterqvist, Bagarmossen 400,00, Bengt Jones, Avesta 500,00, Claes Olofsson, Hudiksvall 50,00, Gerhard Hans-son, Göteborg 50,00, Gertrud Balldin, Limhamn 200,00, Harald Svantesson, Bandhagen 200,00, Helga Djurberg, Solna 1 000,00, Michael Sörman, Västervik 55,00, Peter Vin-terqvist, Bagarmossen 200,00, Peter Vinterqvist, Bagarmossen 400,00, Stefan Sjökvist, Vatt- holma 200,00, Gåva S:t Paulus församling Sth 5 000,00, Elsa Larsson, Skövde 500,00, Martin Engvall Kågeröd 350,00, Sofie & Thomas, Norrköping 1 000,00, Bengt Jones, Avesta 500,00, Gertrud Balldin, Limhamn 350,00, Hanna Josefsson, Ulricehamn 500,00, Per Balldin, Västerås 350,00, Richard Fingal, Ljungby 10 000,00, Rolf Nordström, Råneå 350,00, Solweigh Depken, Lidingö 350,00, Harald Axel Brobäck, Gbg 300,00, Ingrid Olsson Gbg 50,00, Rickard Lindmark, Vännäs 200,00, Eivor Waljö, Tännö 350,00, Jonas Tunviken, Uppsala 900,00, Alfons Sandström, Tavelsjö 500,00, Bill Gunnarsson, Ljungby 50,00.

Summa: 38 972,00

John A. Braun

Upp till Jerusalem

Andakter för passionstiden och påsken

Vandra med Frälsaren under passionstiden och påsken. Följ honom upp till Jerusalem när han utför sitt frälsningsverk för dig.

Dessa 55 inspirerande andakter knyter ihop de fyra evangelierna och tar dig med på Jesu vandring när han går för att lida och slutligen vinner seger i Jerusalem. Tio minuter om dagen, från Askonsdag till och med påsk, eller närhelst det passar dig.

Pris trådbunden 145:-, limbunden 95:-

Beställs från

Biblicum, N Stationsg. 29, 287 72 Traryd

Tel 0433/62580.

E-post: carl.peterson@rixtele.com

**Biblicums förlag, i samarbete med
Lutherska Bekännelsekyrkans litteraturkommitté**

Vädjan om hjälp

■ Vi väddar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
Postgiro Sverige 15 23 35-6
Bankgiro Norge 7877.08.15400
Sampa Bank Finland 800017-70843747

■ Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro* och *historiska fakta om Bibeln*.

■ Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvar.svenson@swipnet.se

Tidskriftens expedition:

Carl Peterson, N. Stationsg. 29, 287 72 Traryd
Tel 0433/62580. E-mail: carl.peterson@rixtele.com

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård
Tel 51617540. E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no